

Використання формалізованих показників оцінювання сценаріїв дозволяє кількісно вимірювати економічну ефективність альтернативних варіантів маркетингового майбутнього, знижувати стратегічну невизначеність та підвищувати обґрунтованість управлінських рішень. На відміну від існуючих публікацій, де форсайт-методи згадуються окремо (наприклад, Delphi, сценарне моделювання, тренд-аналіз), пропонуємо ввести єдину класифікацію інструментів форсайт-методів спеціально для маркетингу, з описом їх функцій, методів застосування, умов ефективності та потенційних результатів. Наукова новизна такого підходу полягає в тому, що вперше запропонована комплексна класифікація інструментів форсайт-методів саме для інноваційного маркетингу, інтегрована з ідею цифрового маркет-форсайту, що поєднує традиційні маркетингові підходи, експертні оцінки та аналітику великих даних як основу для формування прогностично-орієнтованих маркетингових стратегій.

Список використаних джерел:

1. Мехович К. С. Місце маркет-форсайту в теорії ефективності інноваційного маркетингу. *Загальнодержавний науково-технічний та інформаційний журнал «Енергетика. Енергозбереження. Енергоаудит.»* - 2025. № 2 (205). С. 62–88. DOI: <https://doi.org/10.20998/2313-8890.2025.02.05>.

Мехович С.А.,

доктор економічних наук, професор,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,

Другова О.С.,

доктор економічних наук, професор,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ

У сучасних умовах трансформації економіки, розвитку цифрових технологій та посилення інноваційних процесів відбувається зміна підходів до розуміння ролі виробничих фондів у забезпеченні ефективного функціонування підприємств і національної економіки. Традиційні положення економічної теорії виробничих фондів, сформовані в умовах індустріальної економіки, потребують модернізації з урахуванням нових факторів розвитку, зокрема цифровізації виробництва, зростання значення інтелектуального капіталу та інноваційної діяльності. У зв'язку з цим актуалізується необхідність переосмислення економічної сутності, структури та механізмів відтворення виробничих фондів, що сприятиме формуванню сучасних теоретико-методологічних підходів до

підвищення ефективності використання ресурсів і забезпечення сталого економічного розвитку.

У класичній економічній теорії фонди підприємства традиційно розглядаються як сукупність основних та оборотних фондів, що формують матеріальну основу виробничого процесу. Проте в умовах розвитку цифрової економіки, поширення інноваційних технологій та зростання ролі нематеріальних ресурсів окремі положення класичного підходу вже не повною мірою відображають сучасні економічні реалії. У зв'язку з цим виникає потреба в аналітичному переосмисленні змісту та структури фондів підприємства з урахуванням трансформацій, зумовлених цифровізацією та зміною характеру виробничих факторів.

Класична структура (застаріла модель):

$$\text{Фонди підприємства} = \text{Основні фонди} + \text{Оборотні фонди}.$$

Проблема полягає у тому, що ця модель відображає матеріально-речову економіку, характерну для індустріальної епохи. У ній відсутній облік нематеріальних, але стратегічно критичних активів, які тепер формують ядро конкурентоспроможності. Таке трактування є застарілим і вже не повною мірою відображає особливості функціонування підприємств у сучасному економічному середовищі. На думку авторів, як слідство процесів глобалізації, фонди підприємства складаються із основних, оборотних фондів та Глобальних інтелектуальних цифрових фондів (ГІЦФ), які забезпечують конкурентний потенціал підприємства і підтримку виробничих процесів (хмарні технології, штучний інтелект, великі бази даних, цифрові платформи та інше. ГІЦФ – це новий тип виробничих ресурсів, який логічно вимагає введення третього блоку у структурі фондів підприємства. Фактично він вже існує де-факто. ГІЦФ – це “третій рівень капіталу” підприємства: матеріальний → фінансовий → інтелектуально-цифровий.

Цифрова економіка – це сучасна реальність. У цифровій економіці суттєва частка вартості підприємства формується не машинами й будівлями, а цифровими активами та знаннями, які не мають фізичної форми, глобально розподілені (через хмари, платформи, мережі), постійно оновлюються через ШІ та аналітику даних.

Пропонується наступна оновлена модель фондів підприємства :

$$\text{Фонди підприємства} = \text{Основні фонди} + \text{Оборотні фонди} + \text{Глобальні інтелектуальні цифрові фонди (ГІЦФ)}.$$

ГІЦФ – це нематеріальні, інтелектуальні, глобально доступні ресурси, що забезпечують цифрові процеси. Вони включають хмарні сервіси, бази даних, AI-

моделі, цифрові платформи, API-інтерфейси, аналітичні екосистеми, цифрові двійники, алгоритми. Теоретичне значення пропозиції полягає у тому, що вона оновлює поняття виробничих ресурсів, переводячи підприємство з матеріально-орієнтованої у інтелектуально-цифрову парадигму. ГЦФ – це новий фактор продуктивності, що поєднує знання, дані й технологічну інфраструктуру. На макрорівні це узгоджується з концепціями “data-driven economy”, “knowledge-based economy”, “AI economy”, економіка, керована даними», «економіка, заснована на знаннях», «економіка штучного інтелекту». Можна навіть увести показник:

$$K_{циф} = \text{Вартість ГЦФ} / \text{Загальна вартість фондів}.$$

Вартість ГЦФ – як індикатор рівня цифрової зрілості підприємства. Таке бачення перегукується з підходами: OECD – “digital capital” (цифровий капітал); World Bank – “intangible assets as the new capital of growth”; ЄС – у політиці “Digital Single Market” вводиться поняття digital infrastructure capital; ОЕСР – «цифровий капітал»; Світовий банк – «нематеріальні активи як новий капітал зростання»; «Єдиний цифровий ринок» – капітал цифрової інфраструктури.

Отже, запропонований підхід є обґрунтованим, характеризується концептуальною новизною та може слугувати теоретичною основою модернізації економічної теорії виробничих фондів шляхом інтеграції нематеріальних цифрових ресурсів як окремого структурного елементу. У сучасній цифровій економіці значна частка вартості підприємств формується не лише за рахунок матеріальних активів, таких як будівлі чи обладнання, а передусім завдяки цифровим активам і знанням, що не мають фізичної форми, функціонують у глобально розподіленому середовищі (хмарні сервіси, цифрові платформи, мережеві інфраструктури) та постійно оновлюються на основі технологій штучного інтелекту й аналітики даних. У зв’язку з цим актуалізується проблема їх адекватного відображення в системі бухгалтерського обліку. Наразі це питання активно обговорюється у межах міжнародних стандартів фінансової звітності, оскільки традиційні облікові підходи сформувалися в умовах матеріальної економіки й не повною мірою враховують специфіку так званого «цифрового капіталу», до якого належать дані, алгоритми, хмарні обчислювальні ресурси та моделі штучного інтелекту. У зв’язку з цим доцільним є системний аналіз можливостей їх інтеграції в сучасні облікові та економічні моделі.

Проблема полягає в тому, що традиційна система бухгалтерського обліку не повною мірою відображає так звану «цифрову вартість» підприємств. У класичній обліковій моделі активами визнаються ресурси, які мають матеріальну або документально підтверджену форму, перебувають під контролем підприємства та здатні приносити майбутні економічні вигоди. Водночас сучасні

цифрові ресурси – дані, хмарні аналітичні сервіси, моделі штучного інтелекту, API-інтерфейси, цифрові двійники – не завжди відповідають цим формальним критеріям, оскільки можуть зберігатися у зовнішніх хмарних інфраструктурах, постійно модифікуватися в процесі оновлення алгоритмів і баз даних та не мати чітко визначеної первісної вартості. Внаслідок цього значна частина таких ресурсів не відображається у бухгалтерському балансі підприємств, незважаючи на те, що саме вони дедалі частіше формують основну частку ринкової вартості сучасних компаній, особливо у сфері ІТ, стартапів та підприємств, діяльність яких базується на використанні технологій штучного інтелекту. Можна визнавати цифрові ресурси, якщо вони:

- ідентифіковані (окремо існують або можуть бути відокремлені від бізнесу);
- контрольовані (є права власності або ліцензія);
- мають вимірну вартість (витрати на створення або придбання).

Тому до обліку можуть бути віднесені: власноруч розроблені алгоритми, моделі ІІІ, програмне забезпечення; ліцензії на цифрові платформи; бази даних (якщо мають ринкову вартість чи витрати на створення); патенти, цифрові протоколи, аналітичні інструменти. Проте дані користувачів, хмарна інфраструктура, цифрові екосистеми – поки що за межами обліку (вони визнаються лише як операційні витрати або оренда сервісів).

Одним із перспективних підходів є запровадження категорії «глобальні інтелектуальні цифрові фонди», яка дозволяє сформулювати оновлену модель бухгалтерського відображення цифрових ресурсів підприємства.

Модернізована бухгалтерська модель (пропозиція).

Активи = Матеріальні + Оборотні + Інтелектуально-цифрові Активи ,

де останні включають: вартість власних розробок AI/ML; витрати на створення цифрової інфраструктури (Data Lake, Digital Twin, API); права на цифрові платформи; ринкову вартість накопичених даних (оцінюється аналітичними моделями). Це не просто теоретичне нововведення, це відповідь на зміну самої природи економічної діяльності в умовах діджиталізації, коли створення вартості дедалі все більше залежить не від фізичних ресурсів, а від даних, алгоритмів, цифрових інфраструктур і штучного інтелекту. Така концепція передбачає виокремлення в системі активів підприємства особливої групи ресурсів, що включає дані, алгоритми, програмні моделі, хмарні сервіси, цифрові платформи та інші елементи цифрової інфраструктури, які забезпечують створення економічної вартості.